

بررسی رابطه سرمایه روانشناختی و اشتیاق تحصیلی دانشجویان

یسری رحیمیان

گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزش عالی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل

Email: Yosrasahimyan@gmail.com

خلاصه

هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی رابطه سرمایه روانشناختی و اشتیاق تحصیلی دانشجویان بود. روش پژوهش توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش کلیه دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی به تعداد ۱۴۶۲۱ که نمونه‌ای به تعداد ۳۷۴ نفر برآورد و به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌های سرمایه روان‌شناختی لوتانز (PCQ)، اشتیاق تحصیلی فردریکز و همکاران (۲۰۰۴) استفاده شد. داده‌ها از طریق تحلیل مسیر در نرم افزار SPSS27 تحلیل شد. نتایج نشان داد بین سرمایه روانشناختی و اشتیاق تحصیلی رابطه مثبت وجود دارد ($p < 0/01$). بدین ترتیب، نتایج این پژوهش هم در حوزه نظری و هم کاربردی دستاوردهای قابل توجهی داشت و همچنین دارای تلویحاتی برای نظام‌های آموزشی برای تقویت سرمایه روانشناختی است که صورت تحقق آن می‌توان شاهد رشد و تقویت اشتیاق تحصیلی دانشجویان بود.

واژگان کلیدی: اشتیاق تحصیلی، سرمایه روانشناختی

۱. مقدمه

بدون شک، بزرگترین سرمایه‌های انسانی هر جامعه را دانشجویان تشکیل می‌دهند زیرا با در هم آمیختن نیروی بالا، مهارت آموخته شده به همراه علم، می‌توانند چرخ‌های توسعه و پیشرفت را به حرکت درآورند و موجب تغییر آینده آن جامعه شوند. هر ساله، موضوعات بسیاری از پژوهش‌ها و تحقیقات علمی، مسائل همچون پیشرفت تحصیلی و البته، در مقابل، افت تحصیلی می‌باشد چرا که شناسایی عوامل موثر بر افول و یا ارتقای عملکرد تحصیلی به همراه تدوین و ارائه‌ی راهکارهای علمی می‌تواند در افزایش و بهبود سطح کیفی آموزش، اثرگذار باشد (سروری، ۱۳۹۷). پیشرفت تحصیلی و موفقیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه‌ها و عوامل مرتبط با آن، از اولویت‌های پژوهش در آموزش و از مسایل مورد توجه مدیران آموزشی دانشگاه‌هاست. یکی از عوامل کلیدی موثر در موفقیت دانشجویان مفهوم "اشتیاق تحصیلی" است (والکر^{*}، ۲۰۱۴). پیوند رفتارهای دانشجو و شرایط محیطی دانشگاه سبب ایجاد اشتیاق در فرد و موفقیت وی می‌شود. اشتیاق چیزی بیش از یک وضعیت هیجانی گذرا و خاص است و به یک حالت پایای سرایت‌کننده و هیجانی-شناختی اشاره دارد که روی یک موضوع، واقعه یا رفتار خاص متمرکز می‌شود (عباسی و همکاران، ۲۰۱۵). سازه اشتیاق تحصیلی به رفتارهایی که به یادگیری و پیشرفت تحصیلی مربوط است، اطلاق می‌شود (پینتریچ[†]، ۲۰۰۰). این مفهوم به کیفیت تلاشی اشاره دارد که فراگیر صرف فعالیت‌های هدفمند آموزشی می‌کند تا به صورت مستقیم در دست‌یابی به نتایج مطلوب نقش داشته باشد (عابدی و همکاران، ۲۰۱۴). اشتیاق تحصیلی سازه‌ای چندبعدی است که دارای سه بُعد شناختی، انگیزشی و رفتاری است؛ اشتیاق تحصیلی

* . Walker

† . Pintrich

شناختی شامل به‌کارگیری راهبردهای شناختی و فراشناختی در یادگیری است، اشتیاق تحصیلی انگیزشی (عاطفی) شامل سه مولفه احساس، ارزش و عاطفه است و دوست‌داشتن محیط آموزشی و علاقه به کارهای دانشگاه را در بر می‌گیرد، و اشتیاق تحصیلی رفتاری شامل حضور فعال همراه با شوق و شور در محیط آموزشی است (لیننبریک*، ۲۰۰۲). یکی دیگر از متغیرهایی که در این مطالعه بدان پرداخته می‌شود، بحث اشتیاق تحصیلی است. به زعم محققان، محیط کلاس نقش نیرومند و حیاتی در مباحث روان‌شناختی و رفتاری دانشجویان و در نهایت بر عملکرد تحصیلی آنها بازی می‌کنند (کوپرکیمک، ۲۰۰۱). فراسر (۱۹۹۸) در تعریفی، محیط کلاس را بافت‌های روانشناختی، اجتماعی، و آموزشی که به یادگیری منجر می‌شوند و بر نگرش‌ها و در نهایت پیشرفت فراگیران اثرگذارند می‌داند. پس ادراک یا برداشتی که فراگیر از عناصر گوناگون روانی- اجتماعی کلاس درس خود دارد همان ادراک دانشجویان از محیط کلاس درس خود است. محققان نشان داده‌اند که ویژگی‌های بافتی و اجتماعی، حمایت اساتید و البته جو روانشناختی محیط یادگیری کلاس بر، باورهای مربوط به خود، درگیری یا تکالیف، رفتارهای یادگیری دانشجویان، اسناد علی، انگیزش تحصیلی و اجتماعی، کاربرد راهبردها، عملکرد هیجانی، ارزش‌های تحصیلی، جهت‌گیری هدف آنان و پیشرفت تحصیلی آنان تأثیرات معناداری دارد. پژوهش حاضر با هدف تعیین رابطه سرمایه روانشناختی و اشتیاق تحصیلی دانشجویان انجام می‌شود. بنابراین سوال اساسی در پژوهش حاضر این است که آیا بین سرمایه روانشناختی و اشتیاق تحصیلی دانشجویان محقق اردبیلی رابطه وجود دارد؟

۲. روش تحقیق

طرح پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع و اهداف مورد نظر از نوع تحقیق توصیفی- همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانشجویان محقق اردبیلی به تعداد ۱۴۶۲۱ نفر می‌باشد. در این پژوهش، از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده و حجم نمونه آماری مطابق فرمول کوکران برابر ۳۷۴ نفر تخمین زده شده است. برای گردآوری اطلاعات از ابزارهای ذیل استفاده شد:

پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی: برای سنجش سرمایه روان‌شناختی از پرسشنامه سرمایه روان‌شناختی لوتانز (۲۰۰۷) استفاده شد. این پرسشنامه توسط لوتانز در سال ۲۰۰۷ تنظیم و تهیه گردید و شامل ۲۴ سؤال و چهار خرده‌مقیاس امیدواری، تاب‌آوری، خوش‌بینی و خودکارآمدی است که در آن هر خرده‌مقیاس شامل ۶ گویه است و آزمودنی به هر گویه در مقیاس ۶ درجه‌ای (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) به‌صورت لیکرت پاسخ می‌دهند.

پرسشنامه اشتیاق تحصیلی: مقیاس اشتیاق تحصیلی توسط فردریکز، بلومنفیلد، پاریس (۲۰۰۴)، ساخته شده که دارای ۱۵ گویه است که این گویه‌ها؛ سه خرده‌مقیاس رفتاری، عاطفی و شناختی را در میان دانشجویان اندازه‌گیری می‌کند. سؤالات ۱، ۲، ۳، ۴ مربوط به خرده‌مقیاس اشتیاق رفتاری و سؤالات ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰ مربوط به اشتیاق عاطفی و سؤالات ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵ نیز مربوط به خرده‌مقیاس اشتیاق شناختی می‌باشد. پاسخ هر کدام از گویه‌ها دارای نمرات یک تا پنج می‌باشد که از (خیلی کم = ۱ تا خیلی زیاد = ۵) را شامل می‌شود. قابل ذکر است نمره کل مقیاس اشتیاق تحصیلی موردنظر بوده است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل مسیر در نرم افزار spss استفاده شد.

*. Linnenbrink

۳. نتایج

در جدول ۱ نتایج تحلیل مسیر سرمایه روان‌شناختی و اشتیاق تحصیلی گزارش شده است:

ج‌ن‌ول ۱- نتایج آزمون تحلیل مسیر سرمایه روان‌شناختی و اشتیاق تحصیلی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	ضریب مسیر	مقدار t	سطح معناداری	نتیجه آزمون
سرمایه روان‌شناختی	اشتیاق تحصیلی	۰/۵۲۹	۱۸/۵۰۷	$P \leq ۰/۰۱$	تأیید

با توجه به اینکه آماره t بدست آمده (۱۸/۵۰۷) بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد، این بدین معنی است که فرض H1 تأیید و فرض H0 رد شده است. به عبارت دیگر، نتیجه‌گیری می‌شود که بین سرمایه روان‌شناختی و اشتیاق تحصیلی رابطه وجود دارد.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد که بین سرمایه روان‌شناختی و اشتیاق تحصیلی رابطه وجود دارد. بنابراین می‌توان گفت که سرمایه روان‌شناختی موجب افزایش اشتیاق تحصیلی در بین دانشجویان خواهد شد. سرمایه روان‌شناختی جنبه‌های مثبت زندگی را دربر می‌گیرد و شامل آن دسته از ویژگی‌های خودکارآمدی، امید، تاب‌آوری و خوش‌بینی است که به بهره‌وری فرد کمک می‌کند. سرمایه روان‌شناختی دانشجویان را قادر می‌سازد تا علاوه بر مقابله بهتر در برابر موقعیت‌های استرس‌زا، کمتر دچار تنش شده و در برابر مشکلات از توان بالایی برخوردار باشند. لذا این افراد در برابر مسائل، اشتیاق بیشتری از خود نشان می‌دهند و به موفقیت بیشتری دست پیدا می‌کنند. اکثر چنین افرادی یا کسب موفقیت‌های اولیه از نظر عاطفی و انگیزشی اشباع شده و اشتیاق کمتری هم به ادامه تحصیل نشان خواهند داشت. چون با همان موفقیت‌های اولیه می‌توانند شرایط بهتری نسبت به قبل در محیط اجتماعی محدود خود برای خود فراهم کرده و به آن قانع باشند. درحالی‌که دانشجویان با سرمایه اجتماعی بالا به دلیل برخورداری از تجربه‌های متعدد قبلی و تحرک و پویایی بیشتر از رغبت بیشتری برای کسب تجربه‌های جدید مرتبط با تحصیل از خود نشان می‌دهند؛ بنابراین، مطابق با نتایج این پژوهش، می‌توان سرمایه اجتماعی را به عنوان متغیری بالقوه برای ایجاد رغبت و اشتیاق تحصیلی در دانشجویان در نظر گرفت. نتایج حاضر با مطالعات عمومی و همکاران (۱۳۹۶)، عظیمی، قدیمی، خزان و همکاران (۲۰۱۵) همسو می‌باشد.

در امور پژوهشی معمولاً محدودیت‌هایی وجود دارد که چنانچه محقق بتواند بر آن‌ها فائق آید، نتایج پژوهش با دقت بیشتری حاصل خواهد شد. پژوهش حاضر نیز از این قاعده مستثنی نیست؛ برای نمونه در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه خودگزارشی استفاده شده است و ممکن است در پاسخ‌ها سوگیری وجود داشته باشد. جامعه آماری این تحقیق فقط دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی را در بر گرفته است که از جامعیت پایینی برخوردار بوده است و باید تعمیم نتایج آن با احتیاط صورت گیرد در این رابطه استفاده از مصاحبه کیفی به جای پرسشنامه و انجام پژوهش در سایر مناطق کشور جهت بالا بردن قدرت تعمیم‌پذیری نتایج می‌تواند مفید و موثر واقع گردد.

۵. مراجع

عمویی، نوشین؛ عجم، علی‌اکبر؛ بادنوا، صدیقه (۱۳۹۶). نقش سرمایه روان‌شناختی در پیش‌بینی اشتیاق تحصیلی دانشجویان دانشکده تغذیه و صنایع غذایی. فصلنامه پژوهش در آموزش علوم پزشکی؛ ۹ (۲): ۶۶-۷۵.

1.Walker KW, Pearce M.(2014). Student engagement in oneshot library instruction. J Acad Libr;40(3-4):281- 90.

2.Pintrich PR.(2000). A an achievement goal theory perspective on issues in motivation terminology, theory, and research. Contemp Educ Psychol;25(1):92-104.

3.Linnenbrink EA.(2002). Pintrich PR. Motivation as an enabler for academic success. Sch Psychol Rev.31(3):313- 27.

Studying the Relationship between Psychological Capital and Students' Academic Enthusiasm

Yosra Rahimian

Department of Higher Education Management and Planning, University of Mohaghegh
Ardabili, Ardabil

Email: YosraRahimayan@gmail.com

Abstract

The aim of the present study was to study the relationship between psychological capital and students' academic enthusiasm. The research method was descriptive-correlation. The statistical population of the study was all students of Mohaghegh Ardabili University, 14621, of which 374 were selected by simple random sampling. To collect data, Luthans' Psychological Capital Questionnaire (PCQ), Fredericks et al.'s Academic Enthusiasm Questionnaire (2004) were used. The data were analyzed through path analysis in SPSS27 software. The results showed that there is a positive relationship between psychological capital and academic enthusiasm ($p < 0.01$). Thus, the results of this study had significant achievements in both theoretical and applied fields and also have implications for educational systems to strengthen psychological capital, which, if realized, can witness the growth and strengthening of students' academic enthusiasm.

Keywords: Academic enthusiasm, psychological capital